

KORXONA VA TASHKILOTLARNING MEHNAT MUHOFAZASI BO'YICHA ISHLARNI TASHKIL ETISH VA ULAR USTIDAN NAZORAT QILUVCHI TASHKILOTLAR FAOLIYATINI TAHLILI QILISH.

Tursunov X

Andijon mashinazoslik instituti

Mehnat muhofazasi kafedrası

Katta o'qituvchisi..

Kirish. Inson mehnatini amalga oshiriladigan sog'lom va xavfsiz sharoitlarni ta'minlash bilan bog'liq muammolarni o'rganish va hal qilish yangi texnologiyalar va ishlab chiqarish tizimlarini rivojlantirishning eng muhim vazifalaridan biridir. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar, kasb kasalliklari, portlashlar, yong'inlarning yuzaga kelishi mumkin bo'lgan sabablarini o'rganish va aniqlash, bu sabablarni bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlar va talablarni ishlab chiqish inson mehnati uchun xavfsiz va qulay shart-sharoitlarni yaratish imkonini beradi. Qulay va xavfsiz mehnat sharoitlari mehnat unumdorligi va xavfsizligi, ishchilar salomatligiga ta'sir qiluvchi asosiy omillardan biridir.

O'zbekiston Respublikasining "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida"gi qonunida mehnatni muhofaza qilish - bu tegishli qonun va boshqa me'yoriy hujjatlar asosida amal qiluvchi, insonning mehnat jarayonidagi xavfsizligi, sihatsalomatligi va ish qobiliyati saqlanishini ta'minlashga qaratilgan ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy, texnikaviy, sanitariya-gigiyena va davolash profilaktika tadbirlari hamda vositalari tizimidan iboratdir [1;2].

Mavzuning dolzarbligi. Jamiyat uchun inson faoliyatining turli sohalarini qamrab oluvchi bu o'ta murakkab tizimni maqbul holatda tashkil qilish va samarali boshqarish muammosi tug'iladi. Qonunning 13-moddasida korxonalarda mehnatning sog'lom va xavfsiz sharoitlarini ta'minlash sharti keltirilgan [3;4]. Unga binoan korxonadagi har bir ish joyidagi mehnat sharoiti mehnatni muhofaza qilish standartlari, qoida va me'yorlari talablariga muvofiq bo'lishi lozim.

Korxonada mehnatning sog'lom va xavfsiz sharoitlarini ta'minlash, ishlab chiqarishning xavfli va zararli omillari ustidan nazorat o'rnatilishini tashkil etish va nazoratning natijalari to'g'risida mehnat jamoalarini o'z vaqtida xabardor qilish ma'muriyat zimmasiga yuklanadi.

Korxonada mehnatning sog'lom va xavfsiz sharoitlarini ta'minlash yuzasidan ma'muriyat bilan xodimlarning o'zaro majburiyatlari jamoa shartnomasi yoki bitimida ko'zda tutiladi. Ma'muriyat mehnatni muhofaza qilishning zamonaviy vositalarini joriy etishi va ishlab chiqarishda jarohatlanish hamda kasb

kasalliklarining oldini oladigan sanitariya-gigiyena sharoitlarini ta'minlashi shart [5;6].

Xulosa va takliflar. Korxonada xodimlari ish joylaridagi mehnat sharoitlarining ahvoli va muhofaza qilinishi, bunda lozim bo'lgan shaxsiy himoya vositalari, imtiyozlar va tovon pullari to'g'risida axborot talab qilish huquqiga egadirlar, ma'muriyat esa ularga bunday axborotni berishi shart. Yuqorida keltirilgan qonunning 6-moddasiga asosan jamoat birlashmalarining mehnatni muhofaza qilish muammolariga oid qarorlarni ishlab chiqish va qabul qilishda ishtirok etishi mumkinligi ko'rsatib o'tilgan [7;8;9]. Korxonalar, mutaxassislar, fuqarolar mehnatni muhofaza qilish muammolarini hal etish uchun O'zbekiston Respublikasining jamoat birlashmalari to'g'risidagi qonuniga muvofiqamal qiladigan jamoat birlashmalariga uyushishlari mumkin.

Mehnatni muhofaza qilish xizmatining umumiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- mehnatni muhofaza qilish bo'yicha qoida va me'yorlarning barcha ishchilar tomonidan bajarilishini nazorat qilish;
- mehnatni muhofaza qilish xizmatlari mutaxassislari strukturaviy bo'limlarning rahbarlariga aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish bo'yicha bajarilishi shart bo'lgan ko'rsatmalar berish;
- mehnat muhofazasi qonunlarini buzgan shaxslarni javobgarlikka tortish haqida korxonada rahbariga bildirishnoma taqdim etish;
- korxonada va tashkilotlarda sog'lom va xavfsiz mehnat sharoitlarini tashkil etish bo'yicha ishning shakli va metodlarini takomillashtirish, mehnat, mehnatni muhofaza qilish bo'yicha qonunlarga amal qilish ustidan metodik rahbarlikni va nazoratni amalga oshirish;
- ishlab chiqarish jarohatlanishi va kasb kasallanishlari holatlarini va sabablarini tahlil qiladi; ishlab chiqarishda baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklarining oldini olish chora-tadbirlarini, boshqa bo'limlar bilan birgalikda ishlab chiqadi, shuningdek, ko'rsatilgan chora-tadbirlarni joriy etishni tashkil etadi;
- turdosh muassasalar bilan birgalikda ishlab chiqilgan mehnat xavfsizligi standartlari loyihalarini, mehnatni muhofaza qilish bo'yicha qoidalar va me'yorlarni ko'rib chiqadi va ularni kelishishda qatnashadi, ular bo'yicha xulosalar beradi va ularni joriy etish bo'yicha ishlarni tashkil etadi;
- mehnatni muhofaza qilish bo'yicha tugallangan ilmiy-tadqiqotlarga ishlab chiqarish nuqtai nazaridan xulosalar beradi va ularni joriy etish bo'yicha chora-tadbirlar tashkil etadi;
- faoliyat ko'rsatayotgan ishlab chiqarish obyektlarini rekonstruksiya qilish va yangi ishlab chiqarish obyektlarini qurish loyihalarida ko'zda tutilgan mehnat

xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qarorlarni ko'rib chiqishda loyihalar ekspertizasi xizmati bilan birgalikda qatnashadi [10;11;12];

– rahbar va injener-texnik xodimlarni mehnatni muhofaza qilish bo'yicha o'qitish va bilimlarini tekshirish ishlarini tashkil etadi;

– mehnatni muhofaza qilish bo'yicha ma'lumot va o'quv materiallarini, takliflar, xulosalar va qarorlar loyihalarini tayyorlaydi;

– korxonani mehnatni muhofaza qilish bo'yicha me'yoriy va huquqiy hujjatlar bilan ta'minlaydi va hujjatlar talablarining bajarilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi;

– ishchilardan mehnatni muhofaza qilish xizmatiga tushgan xatlarni va arizalarni o'rnatilgan tartibga asosan ko'rib chiqadi va o'z vakolati doirasida ularning yechimini amalga oshiradi;

– mehnatni muhofaza qilish bo'yicha belgilangan statistik hisobotlarni va tasdiqlangan nomenklaturaga mos ravishda boshqa ishlarni yuritadi.

Davlat va xo'jalik boshqaruvi idoralari, nazorat qilish idoralari, shuningdek, korxonalar bu birlashmalarga har tomonlama yordam va madad ko'rsatadilar hamda mehnatni muhofaza qilishni ta'minlash masalalari bo'yicha qarorlar tayyorlash va qabul qilishda ular ishlab chiqqan nizomlar va tavsiyalarni hisobga oladilar.

Mehnatni muhofaza qilish va yo'l harakati xavfsizligi xizmatlarining mutaxassislari ularning xizmat vazifalariga taalluqli bo'lmagan ishlarni bajarishga jalb etilishlari mumkin emas. Mehnatni muhofaza qilish va yo'l harakati xavfsizligi xizmatlari korxonada faoliyati to'xtatilgan taqdirdagina tugatiladi. Mehnatni muhofaza qilish xizmati xodimlarini (mehnat muhofazasi injenerini) ishga tayinlash va vazifasidan ozod qilish korxonada rahbarining buyrug'i asosida bo'ladi. Bu xizmat lavozimlariga xodimlar korxonaning qarori va yuqori organlarning roziligi bilan oliy yoki o'rta maxsus ma'lumotga ega bo'lgan shaxslar orasidan tayinlanadi. Korxonada va tashkilotlarda mehnat muhofazasi bo'yicha ishlari raqbatlantirish, qulay shart sharoitlar yaratib berish. Tashkiliy, texnik, sanitariya gigeniya, davolash profilaktik ishlarni qonun va boshqa me'yoriy hujjatlarda mosligini ta'minlash.

Korxonada va tashkilotlarda ishlovchilarga imtiyozlar berish, kun davomida mehnatni muhofaza qilish, dam olish vaqtini to'g'ri tashkil qilish, sog'lom va xavfsiz mehnat sharoitini yaratish, jarohatlanishlar va kasb kasalliklarini oldini olishga qaratilgan ishlarni tashkillashtirish eng muhim masalalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Hamdam, T. (2022). Theoretical and Methodological Aspects of Community Supervision Instituting. *American Journal of Economics and Business Management*, 5(9), 80-85.

2. Турсунов, Х., & Алибаев, М. А. (2020). Важность обеспечения безопасности наземных транспортных средств. *Life Sciences and Agriculture*, (3-2), 33-36.

3. Habibullaevna, K. C., & Xamdam, T. (2023). Training of the Population in the Field of Civil Defense and Protection against Emergencies. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(3), 17-20.
4. Турсунов, X., & Алибаев, М. А. (2020). REQUIREMENTS TO ENSURE THE SAFETY OF GROUND VEHICLES. *Life Sciences and Agriculture*, (3-2), 33-36.
5. Турсунов, X. (2023). КОРХОНАЛАРДА МЕХНАТНИ МУХОФАЗА КИЛИШНИ АСОСИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ВА УНИ ТАШКИЛ ЭТИШДА КАСАБА УЮШМАЛАРИНИНГ РОЛИ. *Xorijiy hamkorlar ishtirokida o'tkazilgan Respublika ilmiy-amaliy anjumani to'plamining TAHRIR XAY'HATI*, 607.
6. Tursunov, X. T. (1997). *Ekologiya asoslari va tabiatni muxofaza qilish. T.: Universitet*, 9-14.
7. Kuchkarova C. H. et al. The High Water Plants Water Road in Cleaning // *Annual Research & Review in Biology*. – 2019. – С. 1-5.
8. Habibullaevna K. C., Xodjakulov M. N. Emergency Situations that May Occur as a Result of Public Disorder, Damage Reduction and Fire Safety Measures // *International Journal of Formal Education*. – 2022. – Т. 1. – №. 12. – С. 74-77.
9. Habibullaevna K. C. Fuel Based on Food and Agricultural Organic Waste Development of Safe Technology of Briquettes // *INTERNATIONAL JOURNAL OF BIOLOGICAL ENGINEERING AND AGRICULTURE*. – 2022. – Т. 1. – №. 6. – С. 36-39.
10. Kuchkarova C. H. NATURAL DISTRIBUTION OF THE ALGAE PLANT OF THE TREATMENT OF TELEAROSOVODIS, SYSTEMATIC PLACE AND SEPARATE BIOLOGICAL FEATURES // *Central Asian Problems of Modern Science and Education*. – 2019. – Т. 4. – №. 2. – С. 117-124.
12. Habibullaevna K. C., Mohinur N. MONITORING THE IMPACT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES ON THE ENVIRONMENT // "ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM. – 2022. – С. 285-288.
13. Habibullaevna K. C., Maftunakhan O. DEVELOPMENT OF SAFE TECHNOLOGY OF FUEL BRIQUETTES // "ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM. – 2022. – С. 281-284.